

PELITANIEUWS

jaargang 24 nr. 6 juni 2018

abonnement € 17,50 per jaar / losse nummers € 3,50

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

5500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Abonnement € 17,50 per jaar;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 juli
Losse nummers € 3,50
IBAN NL05INGB0000515000

REDACTIE

Anita Bontekoe
Letty Bonfrère Breuring

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, amsterdam

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Zwaan Printmedia, Wormerveer

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen

04 / MET IMMERZEEL
OP ONDERZOEK

05 / INDISCHE BUURTEN
IN NEDERLAND (20)

07 / BEKEKEN DOOR HABIB

**08 / INTERNERING IN
EN EVACUATIE UIT DE
REPUBLICKEINSE KAMPEN (2)**

09 / INDIË IN NEDERLAND (2)

**10 / INTERESSANTE
HOOFDEN**

11 / OOST & WEST (7)

**12 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (38)**

12 / WIETEKE'S WERELD

13 / BOEKENHOEK

**14 / HET BOEKJE
VAN VRUGTMAN (3)**

15 / GOUDEN KOPPELS

**15 / MEDEZEGGENSCHAP
NIEUWE STIJL**

16 / UIT HET OOG

17 / BRONBEEK IN BEELD

17 / INDISCHE EETTAFELS

**18 / SELAMAT DATANG
PELITA MASOEK SADJA®S**

**19 / PELITANIEUWS
PRIJSPUZZEL (56)**

Overname van artikelen slechts met
toestemming van de redactie en bron-
vermelding.

ILLUSTRATIE OMSLAG:
Het Tobameer, Bataklanden,
Sumatra oostkust.
Schilderij van L.J. Eland (1884-1952)

REDACTIONEEL

DE VOLGENDE
PELITA
NIEUWS
VERSCHIJNT IN
SEPTEMBER

Boven dit redactioneel treft u ditmaal een werk aan van de Molukse kunstenaar Wim Visser met wie wij u de afgelopen nummers van Pelita Nieuws kennis hebben laten maken. Op zijn website www.wim-visser.com vindt u veel meer informatie over Wim en zijn werk. Dit werk heet 'Tifa Girl', de tifa is een typisch Oost-Indonesisch slaginstrument. Het wordt in het bijzonder op de Molukken en op Papoea bespeeld. Het instrument is gemaakt van hout en het vel is afkomstig van de huid van een hert, koe of geit. De tifa wordt bespeeld door krijgers, maar tijdens bepaalde dansen ook door vrouwen. We hebben het werk in deze editie hier geplaatst om u te vertellen dat Wim in de komende jaargang een aantal keren de voorplaat van Pelita Nieuws zal verzorgen. Het werk van J. Eland zal in september nog eenmaal de voorplaat sieren, daarna treedt Wim Visser in zijn voetsporen. We kijken ernaar uit!

links: Tong Tong Fair 2018. rechts: Wim Visser: TIFA GIRL,
Techniek: Acrylic on canvas, Afmeting: 80 x 100 cm

Verder zal het u niet ontgaan zijn dat de 60e Tong Tong Fair alweer achter de rug is. Het festival was dit jaar met elf dagen een dag korter dan vorig jaar, maar trok, zo meldt de organisatie, dankzij een nieuwe routing en buitenterrassen, evenveel bezoekers: 83.000. De bezoekers gaven het evenement een 8. Vooral de tentoonstelling 'Naar Holland', maakte indruk. Ook de stand van Pelita mocht zich in een ruime belangstelling van het publiek verheugen. Op naar nummer 61! De data voor die editie zullen in de zomer bekend worden gemaakt

Blijven we in Den Haag. Op dit moment is bij VWS een subsidieregeling in voorbereiding op basis waarvan verenigingen en stichtingen tussen 2 juli 2018 en 31 augustus 2018 projectaanvragen kunnen indienen voor activiteiten die bijdragen aan de collectieve erkenning van Indisch en Moluks Nederland. Deze collectieve erkenning is bedoeld voor het investeren in cultuurhistorisch erfgoed en het welzijn van de genoemde gemeenschap in Nederland. De collectieve erkenning krijgt vorm in een zogenoemd structureel en een flexibel deel. Het flexibele deel richt zich op scholing en educatie, culturele activiteiten en museale- en kennisfunctie. Verenigingen of stichtingen kunnen tussen 2 juli 2018 en 31 augustus 2018 projectaanvragen indienen. De overheid beoordeelt of de aanvragen compleet zijn. In de aanvraag moet worden omschreven op welke wijze het project bijdraagt aan de collectieve erkenning van Indisch en Moluks Nederland. Aanvragen worden op volgorde van binnenkomst in behandeling genomen. Subsidies worden toegekend tot het plafond van € 500.000 per jaar is bereikt. Uitgangspunt van deze regeling is, dat het aan de Indische en Molukse gemeenschap zelf is om te bepalen wat daarvoor nodig is. Niet de overheid beslist wat nodig is voor erkenning, maar de gemeenschap. Mocht u meer informatie willen hebben, bel ons dan.

Dan van de overheid naar de gemeente Den Haag. Burgemeester Krikke heeft daar de Adviescommissie individueel moreel rechtsherstel voor geïnterneerden uit Nederlands-Indië geïnstalleerd. Silfraire Delhaye van het I.P. is voorzitter. De commissie zal de gemeente adviseren over de individuele aanvragen voor moreel rechtsherstel. De regeling ging in op 1 juni. Tot 31 mei 2019 kunnen particuliere pandeigenaren in Den Haag of hun nabestaanden, die na de oorlog straatbelasting en erfpacht hebben betaald over de periode 1942-1945, een aanvraag doen. De gemeente Den Haag heeft na de Tweede Wereldoorlog mogelijk naheffingen opgelegd aan Haagse pandeigenaren die in de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië verbleven. Zij of hun nabestaanden moesten alsnog erfpacht en straatbelasting over de jaren 1942-1945 betalen. Achteraf vindt de gemeente Den Haag dat een te eenzijdige juridische houding en besloot daarom tot dit rechtsherstel. Op www.denhaag.nl/indischmoreelrechtsherstel treft u aanvullende informatie en het aanvraagformulier aan.

Comité van aanbeveling:

Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Liesbeth List
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Rocky Tuhuteru
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiaperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

JOYCE IN LUNTEREN, 1956

Bij het reconstrueren van de geschiedenis maken we soms fouten, dat is onvermijdelijk. Als we echter allen onze verantwoordelijkheid nemen, kunnen we veel leed voorkomen.

Dit jaar staat in het teken van het verzet, vandaar dat ik terugdacht aan eerdere publicaties waaraan ik heb meegewerkt. Het is alweer lang geleden dat ik samen met enkele collega's een boek uitbracht over het verzet in Nederlands-Indië. Het staat nog steeds zichtbaar in mijn boekenkast, en ik gebruik het regelmatig voor de beantwoording van allerlei vragen. Hoe nuttig deze publicatie ook was, er kleeft een smet aan. Voor anderen misschien onzichtbaar, voor mij lastig te accepteren. De publicatie was nog nauwelijks in de verkoop, of ik kreeg een brief van baronesse Johanna van Imhoff-van der Hoeven, waarin zij zich beklaagde over het feit, dat wij daarin een verkeerde foto hadden gebruikt van haar eerste echtgenoot, de tijdens de oorlog geëxecuteerde eerste luitenant van het Korps Marechaussee van Atjeh, H. van Zanten. "Ik was zeer getroffen, daar het de zoveelste keer is dat deze vergissing gemaakt wordt", schreef ze, boos en verdrietig.

Een kort geding?

De oorzaak van de fout was snel opgespoord. In meerdere gezaghebbende bronnen, waaronder *Stabelan* van militair historicus Piet van Meel en *het NRC Handelsblad*, was dezelfde foto verschenen met het onderschrift "1ste luitenant H. van Zanten". Er was geen aanleiding geweest te twijfelen aan dat onderschrift. Omdat ook wij nu die foto gebruikten, ging het, om de woorden van mevrouw Van Imhoff te gebruiken, "voor de zoveelste keer" fout. Ik kon me haar boosheid en verdriet wel voorstellen.

In haar brief vervolgde zij: "De onzorgvuldigheid noopt mij u te verzoeken mij zo spoedig mogelijk een afschrift te sturen van de maatregelen die u neemt deze fout ongedaan te maken. Ik behoud mij het recht voor, gebruik te maken van mijn rechten als deze fout niet volledig wordt hersteld." Met andere woorden, zij dreigde met een kort geding. Ons boek zou uit de handel kunnen worden genomen. Helaas heb ik geen kopie bewaard van mijn antwoord, en weet dus niet meer precies wat ik haar heb geschreven. Ik kan me echter voorstellen dat ik mijn oprechte excuses heb aangeboden, en vervolgens heb gevraagd de zaak te laten rusten. Het moet voldoende zijn geweest, gelukkig, want van een rechtszaak is het niet gekomen.

- ① H. van Zanten: NIET (!)
 - ② H. van Zanten: WEL (?)
- Afbeelding uit Militaire Spectator, nr 5, 2011

De waarde van foto's

Dit voorval geeft aan, dat we bij het vertellen van vroeger niet zorgvuldig genoeg kunnen zijn. Maar ook, dat oude foto's verkeerd kunnen worden geïnterpreteerd. Als we geen weet meer hebben van toen, of te weinig, begrijpen we ook vaak niet meer welke de waarde of betekenis is geweest van afbeeldingen. Tweede en derde generatie Indische Nederlanders zijn meestal nog in het bezit van foto's zonder te weten wat ze voorstellen. Het Tropenmuseum heeft daar een paar jaar geleden een heel project aan gewijd: oude albums die verweesd waren, konden worden teruggegeven aan de families van de oorspronkelijke eigenaren. Het project was maar matig succesvol; zelfs de erfgenamen wisten niet meer wie waren afgebeeld. Ook Bronbeek doet aan zoekacties: op inloopdagen kunnen eigenaars van foto's of albums vragen stellen over het afgebeelde. En dan is er natuurlijk ook nog het internet, waar honderden foto's worden aangeboden met de vraag: Wie weet méér?

Schoenendozen op tafel

Is er een oplossing? Ja, dat wil zeggen, gedeeltelijk. Als we willen dat onze kinderen en kleinkinderen niet op nóg groter achterstand worden gezet, moeten we alle oude foto's die we nog hebben van onderschrift voorzien. Wat hebben onze nazaten aan albums waarvan ze niet weten wat de plaatjes voorstellen? Misschien dat wij dat nog wel weten, maar over enkele decennia, als we er niet meer zijn, is ook die kennis verdwenen. Dus, gewoon de albums en schoenendozen met foto's op tafel, en dan – misschien eerst met een potlood, als we niet zeker zijn – de teksten erbij: "Ome Herman bij de soos in Soekaboemi, 1938", "De baboe van de buurvrouw, toen we in Malang woonden", "Aan boord van de Johan van Oldenbarnevelt op onze laatste reis naar Nederland, 1948", "Joyce in ons pension in Lunteren, 1956". Bedenk, dat we alle relevante informatie moeten vermelden en dus een antwoord moeten proberen te geven op de vragen wie, wat, waar, wanneer en waarom? De vijf w's. Als we het niet weten: niet erg, gaat er ook niets verloren. Als we het wél weten, maar we schrijven het niet op: da's pas een verlies. Mevrouw Van Imhoff zag het scherp: een verkeerd onderschrift is méér dan alleen een verkeerd onderschrift, het kan ons beeld van de geschiedenis veranderen. Vandaar misschien beter eerst met een potlood. Géén onderschrift is echter nóg erger.

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

(DEEL 20)

Borneostraat-Sumatrastraat 1918.

Kruispunt Javastraat-BLS 1934.

GELEEN

Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische Buurten*. Student Geschiedenis Dennis den Hartog ging op expeditie naar de restanten van de Indische buurt in Geleen. Het is de eerste gemeente in Limburg in onze reeks. Andere Limburgse gemeenten met Indische buurten zijn Landgraaf, Roermond en Maastricht. De historische foto's zijn van de Heemkundige Vereniging Geleen.

Geschiedenis

De geschiedenis van Geleen is onlosmakelijk verbonden met de mijnbouw van Staatsmijn Maurits die er gevestigd was tussen 1928 en 1968. Het verhaal van de Geleense mijnbouw begon in 1915 in een gedeelte van de gemeente, dat in de volksmond de naam 'Auw Kolonie' draagt. Officieel heette dit gebied toen de Mijnkolonie Swentibold. Het bestond uit tien straten die waren verzezen ten noorden van de toekomstige staatsmijn Maurits. Alle tien de straten droegen namen van toenmalige Nederlandse koloniale bezittingen. Zodoende was de Geleense mijnkolonie een heuse Indische buurt, maar stond bij de bewoners niet zo bekend. Nu zijn, op de Javastraat en Surinamestraat na, alle Indische straten verdwenen. De ondergang van de Geleense mijnbouw in de jaren zestig luidde ook het einde in van de Indische buurt.

De komst van de Staatsmijn Maurits

Tot 1900 was er nauwelijks sprake van urbanisatie of industrialisatie in Geleen. Landbouw was de belangrijkste inkomstenbron. Veel inwoners beschouwden zich destijds ook niet als 'Nederlanders'. De gemeente lag op het snijvlak van zowel Pruisisch-Duitse, Nederlandse als Waals-Belgische invloed. Den Haag was werelden verwijderd van het Zuid-Limburgse heuvelslandschap. Dit veranderde echter rond 1915

toen Geleen gekozen werd door de Nederlandse overheid om een vierde staatsmijn aan te leggen. Binnen enkele maanden zouden de eerste proefboringen al plaatsvinden. De gemiddelde Geleener was bepaald niet enthousiast. Vooral vanuit de kerk werd er met veel scepsis gepredikt over de komst van de Mijnen. Toch gingen de proefboringen door en met succes. Een grote voorraad bruinkool werd aangetroffen, voldoende om een mijn te openen. Aangezien arbeiders voornamelijk van buiten de gemeente kwamen, was er sprake van een groeiende bevolking in Geleen na 1915. Om de instroom van mijnwerkers en arbeiders te faciliteren, was er behoefte aan arbeiderswoningen. Aanvankelijk sloot de Staatsmijnen huurcontracten af met particulieren in Lutterade om hun medewerkers onderdak te bieden. Er bleef echter een dreigend woningtekort. De in 1913 opgerichte Geleen woonvereniging kwam daarom in 1917 met een plan om ten noorden van de in aanbouw zijnde staatsmijn veertig woningen te realiseren. De woningen waren een eerste type nieuwe arbeiderswoningen in Zuid-Limburg met elektriciteit, stromend water en riolering. Van een buurt kon niet gesproken worden, want de eerste veertig huizen stonden in niemandsland. De bebouwde kom van Lutterade was minstens een kilometer ten oosten van de nieuwe kolonie. Toen alle veertig huizen in 1919 werden opgeleverd hadden de straten zelfs nog geen namen.

Bouwen aan een mijnkolonie

De ontwikkelingen tussen 1915 en 1920 verliepen in een razend tempo. Het gemeentebestuur had zichtbaar moeite met de omslag. De toestroom van honderden arbeiders en rijksambtenaren was moeilijk te faciliteren. Buiten dat er een woningtekort was, bestond er in de gemeente beperkte infrastructuur en waren er weinig voorzieningen voor deze mensen. Doorwerken en improviseren

waren aanvankelijk de kerntaken. Dit viel terug te zien in het uitbreidingsplan, dat in 1919 tot stand kwam. De gemeente Geleen kreeg hierbij hulp van andere omliggende gemeenten die dezelfde problemen ervaarden. Het uitbreidingsplan was een poging om binnen enkele jaren een volwaardige wijk te laten verrijzen ten noorden van de staatsmijn. De eerste bouwphase, genaamd Lutterarde I, zou de ontwikkeling zijn van een buurt rondom de bestaande huizen van de woonvereniging. Het plan voorzag in de bouw van een tiental straten. In samenwerking met de bouwvereniging werd besloten, dat in deze eerste fase 175 arbeiderswoningen gebouwd zouden worden. In juni 1919 werd dit plan goedgekeurd door de Geleense gemeenteraad. Het duurde echter nog tot september 1920 voordat de bouwvereniging zijn benodigde lening kreeg van f 96.500 voor de bouw van de huizen. Hetzelfde ontwerp werd gebruikt voor de 175 woningen dat eerder al was gebruikt voor de eerdere 40 woningen. Tussen 1922 en 1924 verrezen deze huizen. Op 12 mei 1924 wist de gemeente Geleen te melden in het Limburgs dagblad: '[er] komen bijna dagelijks nieuwe bewoners in onze gemeente. De laatste week een dertigtal. De kolonie 'Swentibold' is helemaal bewoond'. De wijk is uiteindelijk de Lindenheuvel gaan heten en stond grotendeels los van de kolonie Swentibold door haar unieke karakter. Met de voltooiing van de kolonie en de bouwplannen van de overige Lutterade fases op tafel moest de gemeente namen gaan toekennen aan de straten. De straatnaamgeving in de gemeente was tot dit punt altijd traditioneel geweest. In december 1924 komt de raad bijeen om te bespreken hoe de gemeente namen moet toekennen aan de nieuwe straten. Een aantal leden pleitte voor een moderne straatnamcommissie, maar dat ging te veel kosten. Tijdens de vergadering ontstond er eerst discussie over de naam van de nieuwe

kolonie ten noorden van de mijn. Onofficieel droeg het de naam Mauritskolonie, maar zoals een chauvinistisch raadslid naar voren bracht: 'Er maar zeer weinig stemmen zijn om zoo'n naam aan te brengen'. Er wordt op gewezen, dat in de volksmond de historische figuur Swentibold, koning van middeleeuwse Lotharingen en begraven in Meersen, meer populariteit had vergaard in de regio. De kolonie ging sindsdien verder als Swentibold. De namen van de straten werden niet veel later ook vastgesteld. De straten in de kolonie kregen namen van de grootste Nederlandse eilanden, aangezien de mijnkolonie, net zoals de Nederlandse kolonies, een soort kolonie van de gemeente was. Hierdoor werd er in december 1924 gekozen voor de namen: Javastraat, Timorstraat, Sumatrastraat, Curaçaostraat, Surinamestraat, Borneostraat, Celebesstraat, Floresstraat, Bankastraat en Lombokstraat. De keuze voor de namen laten een opvallende trend zien die zich voor deed in Zuid-Limburg. Het verzet tegen Hollands nationalisme in de vorm van historische Hollandse figuren, zoals Prins Maurits, was groot in Limburg. Opvallend is dat Nederlands nationalisme omarmd werd. Er bestond immers wel trots voor de Nederlandse koloniale bezittingen. De begrippen 'Hollanders' en 'Nederlander' waren kernbegrippen in de vorming van de identiteit van de buurt. Veel van de eerste arbeiders die woonden in de kolonie waren mensen van boven de rivieren. In de volksmond stonden deze mensen al snel bekend als 'Hollanders'. Ze waren vaak protestants, arm en spraken niet met een zachte g. Er ontstond als snel rivaliteit tussen de Geleners en de 'Hollandse' Swentibolders. De vraag naar arbeiders steeg. In de jaren dertig bereikte de mijn uiteindelijk met 5.000 arbeiders haar volle capaciteit. De integratie van deze gastarbeiders verliep soepeler dan de komst van de Hollandse arbeiders tien jaar eerder. Een van de belangrijkste redenen hiervoor was het katholieke geloof. Velen van die gastarbeiders werden namelijk geworven in de katholieke delen van Midden- en Oost-Europa.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd er in de Limburgse mijnen rekening mee gehouden, dat ook zij een doelwit konden worden. In de late avond van 5 oktober 1942 brak de hel los boven de kolonie. Het geluid van Britse bommenwerpers was niet nieuw, maar deze keer werd het geluid van de motoren vergezeld met het geank van vallende bommen. Ondanks dat heel Geleen getroffen werd door de bommen,

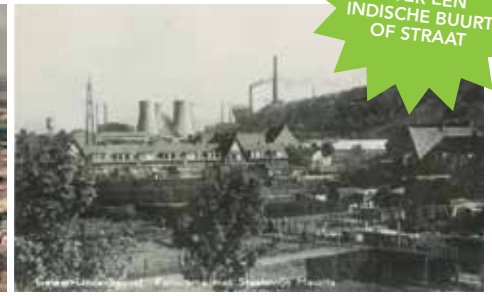

Oude Kolonie.

vielen de meest in de buurt van de mijn. Om tien uur 's avonds werd er groot alarm geslagen toen lichtfakkels ten westen van de kolonie werden gedropt. Toen de luchtsirenes rondom de mijn afgingen was het echter al te laat. De eerste brandbommen sloegen al in op het terrein van de mijn en de kolonie. Tientallen mensen raakten gewond of kwamen om bij het bombardement. De kleine brandweer van Geleen en de bedrijfsbrandweer van de Staatsmijn konden met geen mogelijkheid al het vuur bedwingen rondom de mijn. Korpsen uit Rotterdam en Breda schoten te hulp. Toen de rook was opgetrokken was flinke schade aan de mijn en de kolonie. Vooral de Sumatrastraat was zwaar getroffen. Alle huizen met even huisnummers werden onbewoonbaar door het bombardement. Ook huizen in de overige straten raakten zwaar beschadigd. Nog tijdens de oorlog werd begonnen met de wederopbouw van Geleen.

Groeiende problemen

Na de Tweede Wereldoorlog groeit de problematiek rondom de wijk. Dit was onder andere het gevolg van de omslag die plaatsvond in de productie van de Staatsmijn Maurits, namelijk meer chemie. Als gevolg groeide de Staatsmijn Maurits flink gedurende de jaren vijftig. Er was meer ruimte nodig. Langzaam gingen er in de gemeente ook stemmen op over het gevaar van de petrochemische industrie voor de huizen direct naast het terrein, zoals die op de Bankastraat. De huizen in de Bankastraat kregen steeds meer last van de steenstort uit de mijn. De zogenaamde 'Steenberg' bereikte begin jaren zestig een omvang 84 hectare met een hoogte van 110 meter en eindigde volgens de Limburger Courant 'In de achtertuinen van de Bankastraat'. Het werd duidelijk, dat de kolonie in de weg stond van de uitbreiding van de petrochemische industrie. Een groot gedeelte van de kolonie was ondertussen ook aan het verpauperen. Toch woonden er begin jaren vijftig meer mensen in de kolonie dan ooit te voren. Het Gezellenhuis in Lindenheuvel was door de toestroom van voornamelijk Italiaanse gast-

DEEL
UW VERHAAL
OVER EEN
INDISCHE BUURT
OF STRAAT

UW BIJDRAGE IS GEWENST

U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. U kunt het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

arbeiders na de oorlog overbezet. Daardoor werden er tijdelijke voorzieningen aangelegd aan de oostkant van de Javastraat. Zo kwamen er 'barakken' om de gastarbeiders onderdak te bieden. Er zou echter een abrupt einde komen aan de groei van het aantal inwoners in de kolonie. Het jaar 1954 zou het hoogtepunt vormen van het aantal inwoners van de kolonie en mijnwerkers in Geleen. Dit had alles te maken met het einde van de mijnbouw zelf.

Na moeilijke onderhandelingen, onder andere door de eventuele herplaatsing van de bewoners elders in Geleen, kwam de gemeenteraad op 24 oktober 1967 met het saneringsbesluit in een groot afbraakplan voor de kolonie. Van de 247 woningen zouden 165 woningen aan de straten ten zuiden van de Borneostraat gesloopt worden vóór 1971. De overige 82 woningen ten noorden van de Borneostraat zouden voorlopig overeind blijven met het uitzicht op eventuele renovatie. De sloop van de eerste 165 woningen verliep vrijwel vlekkeloos. De woningbouwverenigingen konden hun bewoners elders onderbrengen en voltooidde de sloop in 1971. Wat ooit de trots van de gemeente was en een zeer unieke gemeenschapsbuurt, is vandaag de dag niet eens meer terug te vinden op de kaart. Waar ooit de huizen van de Bankastraat stonden, is nu het DSM terrein gekomen. De kolonie is compleet uit het straatbeeld verdwenen. Een paar huizen aan één zijde van de Javastraat en de Surinamestraat is wat rest van de buurt. ●

BEKEKEN DOOR HABIB

EEN FOTO MET EEN BOODSCHAP

FESTIVALS EN MOLUKSE DAGEN.

Eind juli vorig jaar las ik een bericht van Iko Beta over Molukse dagen op grote festivals. "Gelegenheden om elkaar weer eens te zien, geven kleur aan het grijze bestaan van alle dag en het is dan ook begrijpelijk dat mensen ernaar uitkijken als die dagen eraan komen", aldus Tete Siahaya (Iko Beta) op Facebook. Toch vroeg hij zich af of die dagen genoeg waren om de Molukse identiteit veilig te stellen in deze snel veranderende multiculturele samenleving. Het bericht was geplaatst bij een foto van hemzelf en twee andere volrijpe Molukse heren in een campingstoeltje op het festivalterrein van het Kwaku Festival in Amsterdam.

Een foto met een boodschap

Maar de boodschap bij de foto ging verder. In navolging van de Tong Tong Fair had inmiddels ook het Kwaku Zomerfestival sinds 2016 een Molukse dag op het programma. In dat eerste jaar zouden er maar liefst zo'n zesduizend Molukkers het Kwaku Festival hebben bezocht. In juli 2017, toen de foto op Facebook was genomen, was er geen doorkomen aan, zo druk, aldus Tete. Overigens, het Kwaku Festival is in 1975 in Amsterdam begonnen als een Surinaams festival met een verbinding naar de afschaffing van de slavernij. De laatste jaren heeft het zich ontwikkeld tot een multi-cultureel festival. Met enige weemoed werd in het bericht verwezen naar de Pasar Malam Maluku van vroeger, waar je een heel weekend naartoe kon. Maar die is er niet meer, terwijl de behoefte aan onderling contact sterker is geworden. Zou het daarom niet tijd worden om zo iets opnieuw in het even te roepen? Voor en door Molukkers! Een weekend vol Molukse vormen van dans, muziek en cultuur. En, zo droomde Tete, dan bij voorkeur georganiseerd in het kamp Vught, het levende monument voor Molukkers in Nederland. Er volgden allerlei positieve reacties op de foto en het bijschrift en er ontstond zich een constructieve discussie. "Constructief" omdat de discussie schijnbaar ergens toe leidde. Grofweg via "mee eens", "wie trekt de kar", "wij hebben het al eerder gedaan" tot "waarom niet", stelde Tete voor om een maand later in Tiel bij elkaar te komen. Iedereen die actief wilde meedenken over een eigen Moluks festival was van harte uitgenodigd. Tegelijkertijd werd in de reacties op Facebook duidelijk dat er schijnbaar al plannen waren om een eigen Moluks festival te organiseren.

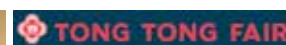
Pasar Malam Maluku 2.0.

Een eigen Moluks festival is er gekomen, afgelopen 19 en 20 mei, georganiseerd door Robert Hallatu die vroeger ook al Molukse pasars organiseerde. De locatie van Pasar Malam Maluku 2.0 ("Katong Maluku") was het zalencentrum Opera in Den Haag, het

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad Marinjo en het radioprogramma Suara Maluku. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In 'Bekeken door Habib' geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

Tete Siahaya e.a. op het Kwaku-festival Amsterdam.

centrum dat tot dan toe alleen het toneel was geweest van Turkse en Hindoestaanse bruiloften en andere massale feesten. De bezoekers van Pasar Malam Maluku hadden drie grote zalen vol met muziek, eten, tatoeages, boeken, projecten, T-shirts, lezingen, dans etc. tot hun beschikking. Een drukte van jewelste. Groepjes jongeren bij een kraampje, die spontaan begonnen te zingen of te dansen. De dansvloer trilde onder het muzikale enthousiasme. Niet zelden hoorde je een luide schaterlach en gegil in plaats van een ingetogen glimlach. Duidelijk katong deng katong, een Moluks "onder ons". Hoewel de programmering enige schade had geleden en de organisatie niet geheel vrij was van kinderziektes, was de Pasar Malam Maluku een geslaagd festival. Ook Tete Siahaya zag ik lopen met een brede tevreden glimlach op zijn gezicht. Vanwege het succes zal de Pasar Malam Maluku volgend jaar weer worden georganiseerd, maar dan met nog een extra zaal erbij, zo heeft organisator Robert Hallatu zich laten ontvallen op Facebook.

Nieuwe aandacht

Het bericht van Siahaya op Facebook bracht een eigen Moluks Festival onder een brede aandacht. De gedachtewisseling in Tiel die daarop volgde heeft overigens ook geleid tot een initiatief om de Molukse bevolkingsgroep weer onder de aandacht te brengen van de Nederlandse overheid, want met de opheffing van de Molukse organisatie BUAT in 2015 is al het specifieke beleid voor Molukkers verdwenen. De nieuw geformeerde Molukse groep 'Breekijzer' met de slogan 'Zet Molukkers weer op de kaart' wil Molukse zaken weer onder de aandacht brengen. Zij zijn inmiddels een handtekeningactie gestart. Wellicht komt er ooit een groot Moluks openlucht festival in Vught?

Genoeg?

Terwijl ik deze column schrijf, kijk ik op de klok om niet te laat te komen op de Tong Tong Fair in Den Haag. Het is vandaag de "Molukse dag" op de Tong2: Molukse muziek, muziek van Molukkers, schrijvers en "Molukse jongeren op Banda". Over twee maanden is er ook weer de Molukse dag op het Kwaku Festival. Deze staat nu in het teken van het tweehonderdjarige sterfjaar van de Molukse

vrijheidsstrijdster Martha Christina Tiahahu die destijds aan de zijde van Pattimura vocht tegen de Nederlandse koloniale overheersing. Al met al verschillende gelegenheden in 2018 om de Molukse cultuur in de breedste zin van het woord massaal te beleven.

Ondanks dit alles, vraag ik mij met Tete Siahaya af, of die dagen genoeg zijn om de Molukse identiteit veilig te stellen in deze snel veranderende multiculturele samenleving. Nee, natuurlijk niet, maar het is wel gezellig en nog niet klaar!

INTERNERING IN EN EVACUATIE UIT DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

2

Tijdens haar onderzoek naar de Republikeinse kampen heeft Mary van Delden van gegevens uit interviews, enquêtes, boeken en archieven – ondanks soms tegengestelde en mogelijk foutieve informatie of gebrek aan gegevens – een reconstructie gemaakt van de interneringen en de evacuaties in de achttien residenties van Java. Dit onderzoek is niet gepubliceerd. Voor Pelita Nieuws beschrijft zij de gebeurtenissen die voor sommige residenties – gezien de plaatsruimte – sterk zijn ingekort.

Inleiding

Het is noodzakelijk om te weten dat de eerste interneringsgolf op Java plaatsvond van 11 t/m 19 oktober 1945. Het ging voornamelijk om weerbare (Indo)-Europese mannen en jongens. In onrustgebieden echter werden vrouwen en kinderen tegelijk geïnterneerd. De overige vrouwen en kinderen kwamen vanaf circa eind oktober t/m december in kampen terecht. Belangrijk om te weten is ook dat er 'algemene' en 'afwijkende' interneringen zijn. Algemeen zijn de interneringen waarbij de mensen van huis werden opgehaald of het bericht kregen zich ergens te verzamelen. Vervolgens werden ze naar een kamp gebracht. Er blijkt een drietal afwijkende interneringen te zijn. In het eerste geval gaat het om personen die uit treinen werden gehaald of gekidnapt in Bandoeng. In het tweede geval vielen er doden bij de interneringen. In het derde geval verlieten de interneringen aanvankelijk volgens het algemene patroon, maar ze kregen een andere wending door Japans optreden of door de komst van Brits-Indische troepen. Deze afwijkende interneringen worden in de betreffende residenties toegelicht.

West-Java

Volgens de administratieve indeling van 1937, had West-Java vijf residenties; Bantam,

Cheribon, Buitenzorg, Batavia en de Priangan. In deze residenties zijn 104 Republikeinse kampen opgespoord. Daarvan hebben 44 kampen weinig of geen gegevens opgeleverd.

De residentie Cheribon, eerste deel

In de residentie Cheribon heb ik zeven kampen gevonden en – op een onbekend kamp in Madjalengka na – ben ik tot de volgende reconstructie gekomen. In de nacht van 10 op 11 oktober 1945 verzamelde de politie in de hoofdplaats Cheribon (Indo)-Europese mannen en oudere jongens en bracht hen naar Hotel Slamet. De volgende dag kwamen zij weer vrij. 's Avonds 18 oktober vond op het erf van het politiebureau een grote vergadering plaats, waarbij de politie door opgewonden aanwezigen tijdelijk uit het bureau werd verjaagd. Er volgden redevoeringen vol dreigementen tegenover de Europese bevolking. De politie begon daarop in diezelfde nacht de mannen en jongens weer op te halen. Hierbij sloten zich allerlei pemoeda aan. De politie deed net of de Europeanen ervan zouden lusten, maar fluisterde de 'arrestanten' in dat zij zich vooral kalm moesten houden en dat het niet zo'n vaart zou lopen.

Hoewel in het bovenstaande alleen over mannen en jongens wordt gesproken, blijkt uit ander archiefmateriaal en uit verklaringen van ooggetuigen, dat de vrouwen en kinderen in de residentie Cheribon vrijwel tegelijk met de mannen werden geïnterneerd. Dat zou betekenen dat in diezelfde nacht (18 oktober) in Cheribon-stad alle Nederlandse burgers werden verzameld. Zij gingen zonder incidenten te voet – en voor zover aanwezig met vrachtauto's – naar de oude gevangenis (Boei Lama) die ook bekend stond als Pasisir-gevangenis (naar de wijk Pasisir). De mensen op de vrachtauto's konden bultzak en bagage

① Cheribon: gevangenis (foto 2007).

② Koeningan: gevangenis (foto 2007).

bron: Geïllustreerde atlas van de Bersiapkampen in Nederlands-Indië 1945-1947, uitgegeven door uitgeverij Profiel BV, Bedum.

meenemen, de lopenden alleen wat ze konden dragen. Vervolgens besloot de politie van Cheribon eveneens de Europeanen uit Tjilimoes, Kadipaten, Sindanglaoet en andere streken in het gewest – zoals zij het noemden – in bescherming te nemen. Ook deze mensen werden in de Boei Lama van Cheribon ingesloten die behoorlijk bewaakt was en bescherming bood. In de Boei Lama zouden al mannen zitten uit het nabij gelegen plaatsje Koeningan, Twee bronnen geven echter verschillende informatie. Volgens één bron kwamen ze uit de gevangenis van Koeningan waar op 15 oktober 25 mannen werden vermoord door indringers. Volgens de andere bron werden op 17 oktober – na een moord op een Nederlander – alle (Indo)-Europese mannen van hun bed gelicht en naar de gevangenis van Cheribon overgebracht. Mogelijk zag de politie of de 25 doden of de vermoorde Nederlander als voorbode van nog meer geweld en ging daarom over tot snel transport naar de Boei Lama in Cheribon.

Inmiddels waren begin oktober in Indramajoe Europese huizen geplunderd en werden de mannen – waarschijnlijk tussen 15 en 19 oktober – opgehaald; veel Indo-Europeanen, Ambonezen en Menadonezen. In optocht ging het naar de gevangenis.

De mannen werden gefouilleerd en verdeeld over de cellen en bewaakt door bewaakende politie. Dagelijks kwamen er nieuwe mensen bij. De geïnterneerden moesten bij appèl in het gelid staan en gelijktijdig 'merdeka' schreeuwen. Eén keer per week kwam er een arts voor onderzoek. De bewakers vertelden hen, dat ze waren opgesloten vanwege 350 jaar onderdrukking. Bijna iedere avond werden rampokkers (Indonesische plunders) binnengebracht die in een ander deel van de gevangenis onderdak kregen. Een halve maand na de insluiting moesten de mannen verklaren dat zij op eigen verzoek waren ingesloten. Zij kregen wel de gelegenheid om hun vrouwen te schrijven. Korte tijd later, op 8 november, werden ook de vrouwen en kinderen in de gevangenis

opgesloten in een door een hek afgescheiden apart deel. Totaal zaten er ca. 165 personen. Op 21 november gingen mannen naar de Boei Lama in Cheribon. Niet veel later zouden de vrouwen en kinderen eveneens naar de Boei Lama vervoerd zijn.

De gevangenis die uit 1800 dateerde was inmiddels overvol. Licht, water, sanitair en putten waren niet berekend op de ca. 1.210 personen (aanwezig vóór de komst van de groep van 165 geïnterneerden uit Indramajoe). Om die reden stelden de betrokken lokale autoriteiten voor om een gedeelte van de mensen over te brengen naar een ander onderkomen. Zij stuitten op verzet van de geïnterneerden die unaniem van mening waren dat zij door de internering beschermd werden tegen gevaarlijke

elementen. Ze wilden vanuit een gevoel van onveiligheid het gebouw niet verlaten. Toen echter vanwege slechte hygiënische omstandigheden bacillaire dysenterie uitbrak waaraan vijf personen overleden, zetten de Indonesiërs door en transporteerden op 8 november een groep naar het Kolectorankamp (een school die aan de Kolectoran lag) en op 18 november een groep naar het Grand Hotel Cheribon op Tjangkol 14 (Tjangkolkamp). Na wat heen en weer verhuizingen zaten de 1.210 mannen, vrouwen en kinderen verspreid over de drie (gemengde) kampen. Samen met de 165 personen uit Indramajoe die eind november in Cheribon aankwamen, zijn er in de residentie ca. 1.375 Nederlandse burgers geïnterneerd.
Wordt vervolgd.

INDIË IN NEDERLAND

2

Leeft Indië nog? En waar vindt men Indië dan in Nederland? In deze serie gaat Monnique Haak op zoek naar gelegenheden, organisaties en tentoonstellingen in Nederland waar bezoekers of deelnemers Indië nog kunnen tegenkomen.

Benamin Urich (95) legde op 4 mei een krans bij het Nationaal Monument op de Dam. Hij legde deze krans voor alle burgers die zijn omgebracht of omgekomen in Azië, als gevolg van verzet, internering, oorlogsgeweld en uitputting tijdens en direct na de Japanse bezetting. Monnique Haak interviewde hem.

Nog voordat het interview begon, vertelde de heer Urich enthousiast: "Wat nou zo mooi was, ik heb na afloop Willem-Alexander ontmoet. En gesproken. Mark Rutte ook. De Koning heb ik een hand gegeven! Net als de Koningin, maar haar heb ik niet gesproken. Van te voren zei ik nog tegen mijn vrouw: 'Als ik Maxima spreek, zal ik haar zeggen dat ik haar zo'n mooie vrouw vind.' Helaas heb ik haar niet gesproken."

Wat betekende deze kranslegging voor u? Aan wie dacht u op dat moment? "Ten eerste vond ik het een hele eer, dat ik werd gevraagd om dit te doen. Dan heb ik het over de intensiteit, dat ik de krans legde voor mijn broers. Eén van mijn broers was, net als ik, tewerkgesteld bij de Birma spoorlijn. Een andere broer was tewerkgesteld in Japan. Hij moest werken in de

mijnen bij Nagasaki. Hij heeft in augustus 1945 de atoombom horen vallen. Omdat hij beneden in de mijnen zat, heeft hij het overleefd. Ook mijn andere broer, ouders en drie zusters hebben de oorlog overleefd. Ten tweede voelde ik tijdens de herdenking op de Dam toch ook weer wat een leed er eigenlijk geweest is in de oorlog. Bij de Joden door de Duitsers. En bij ons door de Japanners. Ik werd daar weer emotioneel van."

U was tijdens de Japanse bezettingstijd tewerkgesteld aan de Birma spoorlijn. Wilt u daar iets over vertellen? "Om vijf uur 's ochtends moesten we op appèl staan. Daarna begonnen we meteen met het werk. Eerst door de bush bush naar het werkterrein lopen. Daar moesten we vijf kubieke meter uitgraven en dat versjouden om een talud, een helling te maken. Wie klaar was, mocht terug naar het kamp. Als ik terug was, hielp ik de jongere jongens met het waterpompen. In het kamp waren we ingedeeld in ploegen van vijf man. Mijn broer zat bij mij in de ploeg. Samen met nog drie andere mannen waren wij een sterke ploeg. Wij werden door de Japanners de 'number ones' genoemd. Ik vertel ook graag iets over de eerste weken na onze capitulatie. In Soerabaya moesten wij ons registreren en werden ondergebracht in barakken. Op een dag liep ik langs de barak van de officieren en zag dat de kleren die zij droegen smerig en vies waren. Daarom zocht ik een mand, ging hun barak

① Ben Urich met kleindochter Denise
② Kleindochter Claire (links)

binnen en riep: 'wasserij, wasserij'. Zo waste ik hun kleren en verdiende daarmee geld, dat ik later aan mijn moeder gaf. Dat was in het begin in Birma precies hetzelfde. Ik zwom met een pakketje boven mijn hoofd de rivier over naar het dorp van de Thailanders. In dat pakketje zaten de ringen, horloges enzovoorts die de officieren wilden verkopen. Daar verdiende ik ook geld mee. Van de winst kocht ik suiker, tabak en koffie, die ik later aan mijn kampgenoten weer met winst verkocht. Dit gebeurde in het begin van de kamptijd. Later ging het niet meer en was ook ik uitgehongerd en ontzettend mager."

Heeft u de Birma spoorweg ooit teruggezien? "Nee, ik heb nooit de behoefte gevoeld om terug te gaan. Ik weet wel dat de spoorweg deels nog in gebruik is. Siam of Thailand heeft er wel gebruik van gemaakt. Dat is ook goed mogelijk. Wanneer het talud was gemaakt, zoals wij deden, werd er een verbinding gelegd tussen de ene en de andere plaats."

U deed de kranslegging op 4 mei samen met uw kleindochters. Heel bijzonder. Kennen uw kleindochters uw oorlogsverhaal? "Nog nooit had ik met iemand gesproken over die jaren. Tot ik zo'n tien jaar geleden ziek werd. In januari 2008 kreeg ik kanker aan mijn darm en werd ik geopereerd. Toen ik wakker werd, was het schemerig in het ziekenhuis. Als in een reflex zocht ik naar mijn maten van tijdens de kamptijd. Pas na deze gebeurtenis heb ik voor het eerst mijn vrouw en kinderen over de oorlog verteld. Het kampverleden kon ik niet meer voor mij houden. De kleinkinderen kennen het verhaal sindsdien ook."

Had u eigenlijk ooit eerder de herdenking op de Dam bijgewoond? Als bezoeker? "Nee, wel de Indië herdenking in Den Haag."

Hoe verliep uw dag op 4 mei? Was u zenuwachtig? "De nacht ervoor hadden we bijna niet geslapen. We hadden wel van te voren twee keer geoefend, maar je weet nooit of het goed gaat op het moment zelf. Het is toch goed verlopen, zoals de dames van het Comité het hadden bedacht. Om 11.00 uur 's ochtends vertrokken we al vanuit huis naar Amsterdam. Samen met de kleindochters. Na de lunch moesten we oefenen. Vooral de trappen op en af lopen. Met aan weerszijden een kleindochter om mij vast te houden. Dat was ook wel nodig. Want die trappen zijn niet zo hoog, dus je ziet het bijna niet met lopen. Het is gelukkig goed gegaan. De dames van de organisatie waren zo ontzettend lief. We zijn steeds heel goed verzorgd. We waren tegen 23.00 uur weer thuis. De kleindochters hebben ons thuisgebracht. Een hele lange, intensieve dag."

De volgende dag konden we gelukkig uitslapen."

Wat doet u normaal op 4 mei? "Normaal kijk ik de herdenking op televisie. Thuis. Op deze leeftijd ga je niet meer helemaal naar Amsterdam. Vroeger was het niet zo in de belangstelling. Tenminste, niet voor ons. Ik krijg het idee dat de herdenking steeds meer in de belangstelling staat."

En volgend jaar? Wat doet u dan met 4 mei? "Volgend jaar kijk ik de herdenking weer gewoon op televisie. Maar ik kijk denk ik heel anders. Meer bewust. Ik heb het nu zelf een keer meegemaakt. We hebben trouwens nog niet eens zelf gezien hoe de uitzending op televisie is overgekomen. Na dit interview gaan we op bezoek bij de overburen om de uitzending te bekijken."

Wat is tot slot de belangrijkste levensles die u ons wilt meegeven? "Bid tot God, al zijn het maar schietgebedjes."

INTERESSANTE HOOFDEN

Daniël Polder.

Ton Willemsen.

Doortje Saya.

Peter Fijn.

Sharon Sourbag.

Op 28 april was de jaarlijkse vrijwilligersdag in Bronbeek. Naast het heerlijke eten, optredens van Tante Eus, een steengoede band en schaars geklede danseressen, was dit jaar sneltekenaar Daniël Polder aanwezig die de vrijwilligers met een paar potloodstreken wist neer te zetten.

Daniël Polder (42, Den Haag) is van beroep grafisch ontwerper, maar geeft ook cursussen sneltekenen. Hij leerde dat op de kunstacademie: "Meestal leg ik aan anderen uit hoe het moet, nu doe ik het zelf. Gelukkig maar, want de mensen hier hebben interessante hoofden. Mensen met een verleden, die duidelijk hebben geleefd, zijn het leukst om te tekenen. Ze worden er mooier door." Daniel heeft zelf ook een Indi-

sche achtergrond; zijn moeder werd geboren op Java. "Dat maakt het voor mij extra leuk hier. Als kind ging ik mee naar de Pasar Malam, dus het voelt een beetje als thuis komen. Volgend jaar kom ik weer tekenen!"

Ton Willemsen (75, gepensioneerd voorlichter uitvaartbranche), vrijwilliger Gotong Royong Den Haag. "Gezellig deze vrijwilligersdag! We zijn er als Gotong Royong Den Haag voor het eerst bij en het is echt leuk om met al die andere vrijwilligers kennis te maken. Als vrijwilliger Gotong Royong bezoek ik een oud Indischman, een voormalig KNIL-officier van 95 jaar oud. Hij is kolonel geweest. We praten over van alles en nog wat en dat is zo gezellig dat

het altijd uitloopt. Hij is zo'n echte tempo doeloe-man en dat voelt heerlijk bekend."

Doortje Saya (64, onderzoeksassistent Nivel) is al vijftien jaar gastvrouw op de Molukse Ouderendag. "Ik zorgde voor mijn moeder na haar herseninfarct in 1996. Zij kreeg professionele hulp van een maatschappelijk werkster van Pelita. Toen mijn moeder in 2002 overleed vroeg die maatschappelijk werkster mij om vrijwilliger te worden. Ik zei meteen: 'ja'. Ik heb het altijd leuk gevonden om met ouderen te werken, het is een hele dankbare groep. De aandacht en liefde die je geeft krijg je terug met een glimlach, of iemand die even je hand vasthoudt. Die wisselwerking vind ik onbetaalbaar."

Peter Fijn (67, gepensioneerd leerkracht basisonderwijs) is samen met zijn vrouw vrijwilliger bij de Indische Eettafel Nijmegen. "We doen geen Masoek Sadjas meer in Nijmegen, maar wel wat kleinere dansmiddagen, lezingen én de Indische Eettafels. Ik vind het erg leuk om te doen, het hoort bij ons. Mijn vrouw is Indisch en ik heb mijn hele leven met Indische en Molukse mensen samengeleefd; het zit in mijn bloed. Op de jaarlijkse vrijwilligersdag

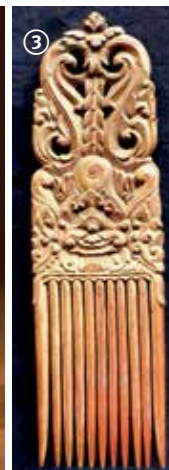
ontmoet je andere vrijwilligers uit plaatsen die je normaal niet tegenkomt. Die samenkomst vind ik heel waardevol."

Sharon Sourbag (43, communicatieadviseur Universiteit van Utrecht) is coördinerend vrijwilliger van de Indische Eettafel Amersfoort. "Voor de gasten van de Eettafel zijn wij een tweede familie. Als je ziet hoe fijn en gezellig zij het vinden; daar doe ik het voor. Het is soms lastig te combine-

ren; een baan van 38 uur per week, twee kinderen én dan nog de coördinatie van de Eettafel met alle vrijwilligers. Maar ik zeg maar zo: 'Ik hoop dat als ik ooit oud ben, iemand dat ook voor mij zal doen.' Zonder mijn vrijwilligersteam zou het trouwens nooit kunnen. De jongste is achttien. Een kleinkind van een van de oudere vrijwilligers. En ik heb er nog twee van begin twintig. Hun opa komt iedere maand op de Eettafel. Mooi is dat."

7 OOST & WEST

Eerder in Pelita Nieuws liet Cary Venselaar de kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp aan het woord over de zes grote reizen die hij naar Nederlands-Indië maakte tussen 1898 en 1937. Aansluitend vertelde hij ons in de reeks 'Schatgraven in de Indische kunst' meer over de belevenissen van Nieuwenkamp in Indonesië en zijn werk daar. Misschien herinnert u zich dat nog. Nu mogen wij u opnieuw verrassen met onderzoek van Venselaar aan de hand van prenten uit de enorme nalatenschap van Nieuwenkamp die hij bespreekt onder de titel Oost en West. Het levert een aantal nieuwe aangrijpende beschouwingen op. Dit keer over Balinese kunst.

- ① Krisheft van Bali, afkomstig uit Sawan, nagetekend. Pen penseel en inkt.
- ② Ivoren offerdoos, Kloengkoeng, Bali. Thans Rijksmuseum, Amsterdam.
- ③ Houten kam van Bali.

Op zoek naar kunst en kunstnijverheid reisde Nieuwenkamp jarenlang door Indië. Daar was omstreeks 1900 nog vrijwel niets van in Europa bekend, terwijl ambtenaren en militairen er toch langdurig aanwezig geweest waren. Later, na 1937, toen hij zijn laatste reis gemaakt had, kon hij terugzien op een aanzienlijke reeks van publicaties in tijdschriften en boeken die zonder meer duidelijk hebben gemaakt, dat kunst maken geen uniek westers gebeuren was. Op enkele losse blaadjes schreef hij hoe resident Eschbach in 1904 te Singaradja op Bali reageerde op zijn aankopen die hij trots aan hem liet zien.

Balische kunst, vuile rommel!

Balische kunst, bouwkunst, beeldhouwkunst, kunstnijverheid heb ik het geluk gehad te ontdekken, omdat voor mij geen enkele Europeaan ooit iets heeft openbaar gemaakt, dan aan ons Europeanen heeft medegedeeld van welke kunst ook van Bali. Dageelijks deed ik daar ontdekkingen van allerlei kunstvoortbrengselen, waar nooit één van de Hollandsche ambtenaren naar had omgezien. Als ik opgetogen thuis kwam met een prachtig stuk snijwerk of wat ook – ik had het voorrecht te logeeren in een paviljoen van de residentswoning – dan riep resident Eschbach uit: 'Waar heb je dat nu weer opgevischt; breng het alsjeblieft gauw naar je kamer, ik wil die vuile rommel hier niet in het hoofdgebouw hebben!'

Bijna alles wat ik medebracht naar Holland, bijna alles wat ik afbeeldde of beschreef in mijn eerste berichten over dit eerste verblijf op Bali, was nieuw, was een ontdekking. Toch ben ik niet de eerste Europeaan die Bali bezocht en of over Bali heeft geschreven. Er bestond reeds voor 1904 een tamelijk uitgebreide literatuur over het eiland, geschreven door ambtenaren, die daar gevestigd waren of om de een of andere reden een bezoek aan Bali hadden kunnen brengen, maar het woord kunst ben ik er nooit in tegengekomen...

Nieuwenkamps zoektocht naar inheemse kunst en kunstnijverheid bleek uniek te zijn. De blik van de gemiddelde westerse mens was niet gericht op kunst, die blik zocht blijkbaar iets anders. Het is aan Nieuwenkamp te danken dat er nu een schat van informatie en voorwerpen bestaat die dat bewijzen kan. Hij is in staat geweest om de kijk op de dingen te veranderen en daar mag heel Indonesië dankbaar voor zijn. Toch is zijn werk daar nauwelijks bekend. Ook hier niet, want jarenlang heeft er een afbeelding van Nieuwenkamp, rijdend op zijn fiets, in de toeristische reishandboeken gestaan zonder dat zijn naam vermeld kon worden. Die was niet meer bekend, vergeten.

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

38

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

Moesten we u de vorige keer nog melden, dat de veiling geen bod had opgeleverd en we onze teleurstelling moesten "verbijten", dit keer kunnen we u

tot onze vreugde melden dat de antieke Chinees porseleinen borden uit de 19e eeuw samen met, en misschien wel dankzij, de thee-caddy zijn verkocht. De totale opbrengst van de veilingen is daarmee gekomen € 8550,-. Dit keer bieden we drie setjes houten voorouderbeeldjes uit zuidoost Molukken ter veiling aan. Deze beeldjes zijn geïnspireerd op oude voorouderbeelden en worden nu speciaal voor de handel gesneden, vooral in het Tanimbarese dorp Tumbur. De beeldjes zijn 15 tot 20 centimeter hoog.

Wilt u in het bezit komen van één of meerdere van deze 3 fraaie setjes, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod

uitbrengen. De minimumprijs per set van twee is in dit geval € 40,-. Voor twee setjes kunt u bieden vanaf € 75,- en voor alle drie geldt een bedrag van € 100,-. Mocht u deze prachtige aanbiedingen overwegen, dan kunt u vanaf die bedragen bieden. Biedingen kunnen gestuurd worden tot uiterlijk 1 september 2018 naar ons adres Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoonnummer. Het werk wordt toegewezen aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

WIETEKE'S WERELD

DE 60E TONG TONG FAIR

Wieteke aan het werk op de TTF.

foto: Rien Eijbersen

Siem Boon opende met een sterke tekst de 60e Tong Tong Fair. Ze is een waardig opvolgster van haar moeder Drs. Ellen Derksen. Daarna hield Marion Bloem een warm pleidooi voor het team van Tong Tong, dat elk jaar maar weer vrolijk en zorgvuldig de Fair organiseert, waarna zij vol vuur, door op de Tong Tong te slaan de fair opende. Ik geef het je te doen, zo'n fantastische Pasar Malam te organiseren.

Op de receptie waren heerlijke hapjes en ik smulde van de tahuballetjes. Ook prachtig was de speciale spekkoeke met ingelegd gekleurd patroon. Het is allemaal dit jaar weer bijzonder geslaagd. De grote blauwe tent is terug, de opstelling van de Eetwijk en andere afdelingen is goed en wat een heerlijk weer hadden we! Een enkele verfrissende tropische regenbui inclusief. Elk jaar verzinnen ze weer iets anders en dit jaar mocht ik o.a. meedoen aan een programma over Tjalie Robinson in Studio Tong Tong, samen met Edy Serieese en Esther Scheldwacht. We lazen verhaalfragmenten

en veel grappen uit de boekjes Je-lâh-je-rot en Je-lâh-je-kripoet. Heerlijk! Ik had er al een aantal verzameld op de CD Lachen met Lien, o.a:

'Hedenâfend ken het quintet niet optrejen, dames en heren. Is nou quartet, want één tet ziek.'

'Het kortste sprookje: de prins vroeg de prinses ten huwelijk. Zij zei nee en hij leefde nog lang en gelukkig.'

Ais Lawa-Lata en Tante Lien hadden ieder een eigen show en we leefden ons uit met diverse lievelingsliedjes. Het geluid en het licht waren weer uitstekend verzorgd en het publiek zong van harte mee. Dit succes had ik toch nooit kunnen bedenken toen ik als 39 jarige nog in de Houtrusthallen, voorzichtig samen met pianist Eduard Koning optrad en slank en bescheiden Arm Den Haag zong van Willem Wilmink en Harry Bannink. 'Ach kassian het is voorbij', luidt het refrein. Maar het is helemaal

niet voorbij! Den Haag is Indisch, de Tong Tong Fair leeft! Al 60 jaar!

Het programma is zo uitgebreid dat je nooit alles kunt gaan zien, maar ieder maakt zijn keuze. Waar vind je zo'n keur aan interessante dingen bij elkaar? Ik genoot van de Penampahan Galungan dan Purnama door een groot gamelanorkest uit Nederland met twaalf danseressen. De Indonesische Ambassade participeerde en de ambassadeur danste zelf ook mee! Ook Arnaud Kokosky Deforchaud, oorspronkelijk danser, maar nu van de Tong Tong-organisatie danste een komische dans als oude Balinese oma. Het was prachtig. Buiten scheen de volle maan en op Bali begon het Galunganfeest. Onze vrienden Rien en Iet Eijbersen hielpen in de prachtige stand van Smaragd Reizen en waren even weggeglip voor de lezing van Isabelle Boon en Wim Manuhutu in Studio Tong Tong over het eiland Banda. Daar werden bijvoorbeeld schitterende landschapsopnames vertoond, gefilmd door Isabelle met

een drone. Terwijl Ai's en ik bij Restaurant Indonesia bijna dagelijks een Meet & Greet hielden konden we de voorbijgangers observeren. Enig. En opvallend veel jonge gezinnen! Een familie met drie kinderen, waarvan één nog in de kinderwagen en een omaatje bleef lekker lang kletsen

en foto's maken met de mobiele telefoon. Aan de overkant bij Tamalinda stond een lange rij te wachten op de pisang goreng. En de langste rij, dwars door de eettent zag ik staan bij de Tjendolboys waar je ook zo heerlijk es kelapa muda kunt bestellen en es apokat.

Terwijl ik dit schrijf is de Tong Tong Fair nog volop bezig, maar er tussendoor hebben Ai's en ik de voorstellingen voor Pelita in verband met het 70 jarig bestaan. Morgen dus naar Sittard! Ik verheug mij er op.

Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Koloniale oorlogen in Indonesië'

De Indonesische archipel heeft meer dan 450 jaar strijd geleverd tegen buitenlandse handelscompagnieën en mogendheden. Bijna altijd was er wel ergens oorlog, vaak op meer plaatsen tegelijk. Dit boek geeft een gedetailleerd overzicht van de honderden militaire acties en expedities. Portugezen, Spanjaarden, Engelsen, Fransen, Japanners, en met name ook de Nederlanders, voerden hun koloniale oorlogen in de archipel vooral vanwege economisch gewin – volgens het devies van Jan Pieterszoon Coen: 'Geen handel zonder oorlog'. Hun legers vormden de ruggengraat van het koloniaal systeem, dat ook door tijdgenoten in Europa al bekritiseerd is.

Globaal telde Hagen zo'n vijfhonderd kleine en grote gewapende conflicten, verdeeld en aangegaan over al die verschillende mogendheden. Al die maar voortdurende conflicten hadden grote gevolgen. Het totaal aantal doden aan Indonesische kant schat Hagen op ten minste drie à vier miljoen. Schokkende cijfers. Ook de Nederlandse specialisten met wie hij heeft gesproken, konden het eerst niet geloven." Door de brede aanpak en uitgebreide registers is het boek tevens een naslagwerk over de geschiedenis van Indonesië.

Het laat zien hoe behalve vrijheidsdrang ook de islam een belangrijke rol speelde in het verzet tegen vreemde overheersers.

'Koloniale oorlogen in Indonesië'
Vijf eeuwen verzet tegen vreemde overheersing
Piet Hagen
Uitgeverij De Arbeiderspers
ISBN 978 90 295 2420 9
€ 59,99

② 'Metzer'

Metzer is het verhaal van een vrije geest die zich niet laat inperken door de gevestigde orde en de heersende moraal. In zijn eentje gaat hij de strijd aan met de machtige katholieke kerk. Ook op amoreus gebied volgt hij wat zijn hart hem ingeeft. Het brengt hem ver van zijn geboortegrond, tot in Parijs en Indië, waar hij een nieuwe liefde leert kennen. Terug in Nederland belandt hij in het verzet, waarvoor hij uiteindelijk de hoogste tol moet betalen. In de vorm van een geromantiseerde reconstructie is het levensverhaal van Jacques Metzer opgetekend door Theo Huting. De auteur heeft daarvoor talloze archieven nageplozen en gesprekken gevoerd met nabestaanden, om zo een compleet beeld te kunnen schetsen van het leven van durfal Jacques Metzer.

Het is inmiddels 75 jaar geleden dat verzetsman Jaques Metzer in concentratiekamp Sachsenhausen werd gefusilleerd.

Huting stuitte 15 jaar geleden al op het verhaal van de betrekkelijk onbekende Metzer. "Ik bladerde toen in de krantenverzameling van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Ik deed onderzoek naar mijn voorouders. Zij komen vrijwel allemaal uit Lingewaard. Zodoende las ik over de openbare school in Gendt, waar rond 1911 een onderwijzer werkt die zijn lidmaatschap van de katholieke kerk opzegt. Dat veroorzaakt een rel in het dorp, waar ik uitgebreid op inga in het boek. De pastoor vindt, dat deze Metzer geen les kan geven aan katholieke kinderen. Ouders houden op zijn aandringen hun kroost thuis. De burgemeester houdt vast aan Metzer, een openbare school kan geen eisen stellen aan wat een onderwijzer gelooft, vindt hij." De kantonrechter in Elst komt eraan te pas. Die vraagt ouders hun kinderen weer naar school te sturen. Maar via een omweg krijgt de pastoor toch zijn zin. "Hij richt een katholieke meisjesschool op. Daardoor halveert het leerlingenbestand van de openbare school en krimpt het personeelsbestand. Metzer wordt alsnog ontslagen." Huting denkt dat Metzers tegendraadse karakter hem er later toe moet hebben gebracht in het verzet te gaan, wat hem fataal werd. "In het boek reconstrueer ik zijn leven. Hij was onder meer schoolmeester in Indië, aankomend leraar Frans op de Sorbonne en boekhandelaar in Den Haag."

Met het verzet komt hij in aanraking doordat hij behoort tot de kennissenkring van de Delftse hoogleraar Jan Mekel. Die stelt in de zomer van 1940 een verzetsgroep samen en recruteert de leden in die kring.

Ze worden uiteindelijk van binnenuit ver-raden. Met 71 anderen wordt Metzger ter dood veroordeeld.

'Metzer'
Theo Huting
Uitgever Brave New Books
ISBN 978 94 021 7478 6
€ 20,00

③ 'Ochtendpost – Van angst in Nederlands-Indië naar liefde in Holland'

Op haar zoektocht naar haar Indische roots ontdekt Shirley Rigault hoe het levensverhaal van haar moeder Sylvia haar helpt dichterbij zichzelf te komen. Rigault kijkt

door de ogen van haar beeldschone moeder naar de traumatische gebeurtenissen in Nederlands-Indië tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Ondanks de diepe pijn die Sylvia bij zich draagt, vindt zij een weg om weer hoop te krijgen voor de toekomst. En als zij in Holland George ontmoet, die haar overlaadt met liefdesbrieven, weet Sylvia dat niets haar in de weg staat om weer gelukkig te worden.

Shirley Rigault (1958) woont met haar vriend in Arnhem. Zij komt erachter dat het schrijven van het levensverhaal van haar moeder veel in haar losmaakt. Schrijven blijkt haar passie te zijn en haar te helpen om ook zichzelf beter te begrijpen. Aan de hand van honderden liefdesbrieven van haar ouders en hun verhalen kan Rigault

het leven in Nederlands-Indië en hun mooie liefdesrelatie in Nederland op een bijzondere wijze verwoorden. Naast een prachtig verhaal geeft 'Ochtendpost' inspiratie en hoop na de diepe pijn van een oorlog.

'Ochtendpost – Van angst in Nederlands-Indië naar liefde in Holland'
Shirley Rigault
Uitgegeven bij Boekscout
Te bestellen bij www.boekscout.nl en bol.com.
Verder te verkrijgen in de winkel bij restaurant de Kumpulan op Landgoed Bronbeek.
ISBN 978 94 0224 316 1
€ 17,99

HET BOEKJE VAN VRUGTMAN

3

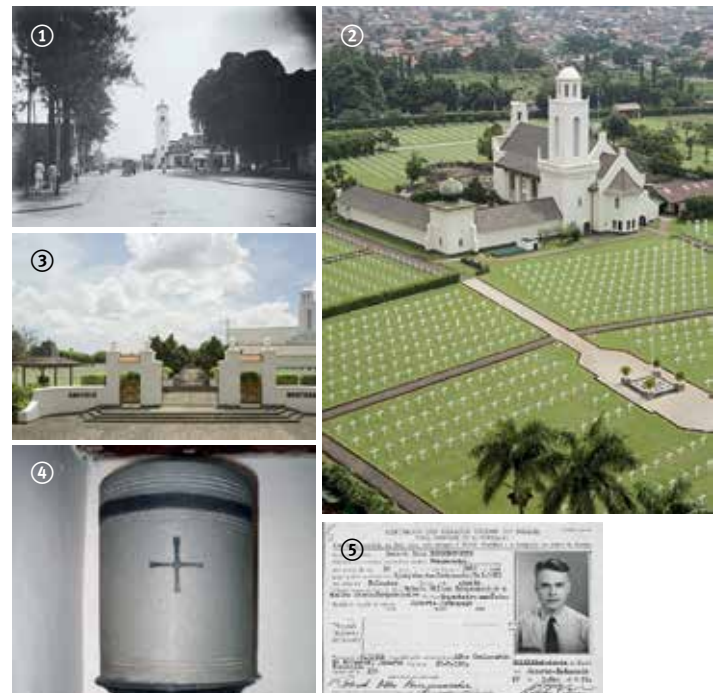
De kringloop van de tijd in elf handtekeningen...1942-1945
Het verhaal van een klein boekje, dat evenals zijn eigenaar, Daniel Hendrik Vrughtman, het Japanse krijgsgevangenenkamp Harima in Osaka overleefde. Een nieuw verhaal door Ed Vermeulen.

NAAM EN TOENAAM

Om de lezers van Vrughtman 's boekje in de tijd van de kampjaren (1942 -1945) te plaatsen en het eventueel traceren van mogelijke nabestaanden te vergemakkelijken volgen hier enige summiere en zeer zeker niet complete genealogische details per persoon, gerangschikt in de volgorde van plaatsing van de handtekeningen in het boekje:

Beth, Gerard. Geboren op 14 december 1899 te Pretoria, Zuid-Afrika. Naam van moeder: Geertruida. Beth stond in de periode 1932-1938 vermeld als employee van Handelshuis Lindeteves waarvoor hij op veel standplaatsen heeft gewerkt ondermeer te Semarang, Tegal, Surabaya (allen Java) en Medan, Padang (beiden Sumatra). Hij trouwde in oktober 1939 met Wilhelmina Chr. Beekink. In 1941 woonde het echtpaar in Soerabaja en werkte hij vermoedelijk bij Lindeteves (Technisch Bureau Lindeteves Stokvis). Hij overleed op 5 mei 1944 in kamp Harima aan de gevolgen van ondervoeding. Een urn met zijn as is geplaatst in het Columbarium van het Nederlands ereveld Menteng Pulo, Jakarta. Zijn weduwe is waarschijnlijk hertrouwd in 1949 met Antonius F. Vogelsang.

Burgemeestre, Robert Otto. Geboren 7 mei 1912 te Madioen (Oost Java); zoon van Robert W. Burgemeestre en Rosina. Voor 1939 gehuwd met Maria M. Middelbeek. Doorliep de HBS in Malang en studeerde aan de TH te Bandung, Civiel Ing. in 1934. In 1942 was hij Ingenieur Provinciale Waterstaat afd. Irrigatie te Madioen. In 1955 hebben hij en zijn echtgenote zich gevestigd in Sao Paulo, Brazilië. Uit dit huwelijk mogelijk één dochter: Wieneke Rosina.

- ① Gebouw Lindeteves-Stokvis Surabaya (Collectie Tropenmuseum)
- ② Ereveld Menteng Pulo Jakarta (Collectie OGS)
- ③ Poort Ereveld Menteng Pulo Jakarta (Collectie OGS)
- ④ Urn met as Gerard Beth (Collectie OGS)
- ⑤ Braziliaans identiteitsbewijs R.O Burgemeestre

Rolsma, Antonius Franciscus. Geboren 3 september 1911 te Nieuw Helvoet; zoon van vuurstoker Sjoerd A.F. Rolsma uit Franeker en Maria F. Willemsen uit Arnhem. In november 1936 in Soerabaja getrouwd met J.F. Hengst. Uit dit huwelijk werd, waarschijnlijk in september 1937 een dochter geboren. Na de oorlog waarschijnlijk tweemaal hertrouwd: met E.E Smidt (?) en met Helena Tehusijarana. Uit dit laatste huwelijk werd in 1953 een dochter geboren: Daya Helene Rolsma.

Den Ottolander, Matheus Pieter. Geboren 5 juni 1901 te Rotterdam; zoon van Pieter den Ottolander en Johanna de Jong. In 1931 te Rotterdam gehuwd met Dorothea K. M. van Zeijl afkomstig uit Gladbeck, Duitsland. In 1941 was hij hoofd van de Europeesche Lagere School te Soerabaja. Zijn in 1942 door de U.S. Army uitgegeven kampbijbel (Engels/Japans) is bewaard gebleven. Had zichzelf met behulp hiervan enig Japans aangeleerd. Na de bevrijding gebruikte hij deze vaardigheid om als tolk tussen Amerikanen en Japanners op te treden. Bleef zodoende nog langer in Japan. Zijn echtgenote was inmiddels met hun zoon naar Nederland teruggegaan. Na terugkomst in Nederland wederom werkzaam in het onderwijs. Was schoolhoofd van een lagere school in de Atjehstraat in Den Haag. Overleden op 14 april 1982 te Den Haag.

Wilt u reageren op dit verhaal?

Stuur een email naar edenmarty@hetnet.nl

"Mediteren in Indisch kader"

©Artifat - Sylvia Hiert, 2018

"Mijn hang-vrienden bij de 'Mec' vinden jouw meditatie vast wel leuk!"

GOUDEN KOPPELS

Pelita heeft door het hele land meer dan driehonderd vrijwilligers die zich inzetten voor de doelgroep. Ze sjuwen met tafels voor een Masoek Sadjja, leggen huisbezoeken af of coördineren de zorg binnen een regio. Wie zijn die vrijwilligers en wat drijft ze? En wat vindt de ontvangende partij ervan? Nynke van Zwol stelt ze aan u voor.

Ankie Reurink-Waarts (60) organiseert en begeleidt tweemaandelijks Eet-Contactgroepen in Eindhoven. **Augusta (Guusje) Wolff Jardel** (91) is een vaste bezoekerster.

Ankie: "Ongedwongen samenzijn in een Indisch kader, dat vinden de mensen fijn; sommige bezoekers komen al twintig jaar! Van huis uit ben ik psycholoog en dat komt van pas om het gesprek een beetje te sturen. Maar meestal komt er vanzelf een thema, zoals Indisch eten, wonen, of de natuur. Ik ben zo'n twaalf uur per week bezig met de groepen, heb ook een aantal groepsleden aan de telefoon voorafgaand

aan een bijeenkomst. Ze vinden het fijn om even met iemand te kunnen praten.

De gezamenlijke geschiedenis is belangrijk voor deze ouderen. Bij aankomst in Nederland ging voor veel mensen de koffer dicht: Je had het niet meer over vroeger, je paste je aan. Maar je had altijd het gevoel niet goed genoeg te zijn. Dat leidt tot onrust, dat zie ik aan de bezoekers. Wat ik heb toegevoegd aan de contactgroepen sinds ik twee jaar geleden begon is 'meditatie met positieve affirmatie'. Dat betekent dat je mag zijn wie je bent, dat je van jezelf mag houden, inclusief je onrust

en je twijfel of je nou in Nederland thuis-hoort of in Indië.

Een van mijn bezoekers had echt last van die onrust, kon zelfs wat grof uit de hoek komen. Nadat we een paar keer gemediteerd hadden zei hij: "Het geeft me rust". En daar doe ik het voor. Maar voor mezelf haal ik ook veel uit de bijeenkomsten. Het is een warm bad en mijn eigen Indische roots worden aangesproken. Dit vrijwilligerswerk past perfect in de zoektocht naar mijn eigen identiteit.

Met Guusje heb ik van het begin af aan een speciale band. Ze doet me denken aan mijn moeder: Niet klagen, lief en bescheiden. Maar toch heel krachtig."

Guusje: "Ankie haalt me wel eens op voor de eetgroep. Ik vind haar geweldig: Zo'n lief persoon tref je niet vaak. Ze is nooit kattig en laat je nooit meesjouwen, je wordt echt verwend. Bij de eetgroep voel ik me thuis. Iedereen kent elkaar goed en begrijpt elkaar zonder te kibbelen. We hebben allemaal zoveel meegemaakt in de oorlog, én daarna. Gelukkig kan ik wel aarden in Nederland. De mensen zijn niet onhartelijk. En Ankie is de beste. Zij lacht altijd."

MEDEZEGGENSCHAP NIEUWE STIJL

Een werkgroep en een kring van meelezers uit alle hoeken en gaten van Pelita werken aan een nieuw medezeggenschapsmodel dat toekomstbestendig is. Een model dat iedereen aan het woord laat, vergadertijgers én doeners.

"We krijgen meer en meer vrijwilligers, die allerlei nieuwe taken hebben. Zij vormen een steeds belangrijkere schakel in onze dienstverlening", zegt Harriet Ferdinandus, directeur van Stichting Pelita. "In die veranderende organisatie is het ontzettend

belangrijk dat we horen wat de vrijwilligers ergens van vinden, vanuit hún blik. Wat zij belangrijk vinden en nodig hebben." Die verandering geldt ook voor de inhoud van de dienstverlening van Pelita en voor de cliënten die we van dienst zijn.

Ferdinandus: "Onze oorspronkelijke doelgroep is vergrijsd. Dus we vroegen ons ook af of de formele vorm van medezeggenschap nog wel de goede manier is."

Vanuit de gedachte dat stukken lezen en vergaderen niet voor iedereen aantrekkelijk is, maar Pelita wél de stem van alle vrijwilligers en cliënten wil horen, is een gespecialiseerd bureau in de arm genomen om te komen tot een nieuwe en toekomstbestendige vorm van medezeggenschap; Kuperus & Co. David Wijnperle, adviseur van dat bureau en begeleider van deze verandering: "Met medewerkers van Pelita, vrijwilligers en cliënten denken we na over hoe we onze achterban een stem kunnen geven."

Hun club

Om die werkgroep heen is een kring van meelezers die het advies in wording van

commentaar voorziet. Wijnperle: "We willen medezeggenschap organiseren die méér mensen bereikt dan op de traditionele manier. Die is alleen aantrekkelijk voor mensen die van vergaderen houden. Maar we willen ook mensen bereiken die juist op activiteitsniveau betrokken zijn." Voor de stichting is dat ook beter, zegt Wijnperle: "Je hoort meer en signaleert meer, vanuit verschillende perspectieven. Bovendien wordt de binding ook groter als mensen ergens iets van mogen vinden. Het geeft ze het gevoel dat het hun eigen 'club' is."

Volgens Wijnperle gaat het om twee dingen: dat het formele medezeggenschapsorgaan minder zélf dingen vindt en meer de stem van de achterban ophaalt en een veelvuldiger gebruik van die informele stem. "Je kan veel leukere, laagdrempelige manieren van inspraak inzetten. Bijvoorbeeld een poll op

de website, een thematafel op de vrijwilligersdag of mensen simpelweg opbellen om hun mening ergens over te vragen. Als het maar aansluit bij de plek en de doelgroep. Een poll op de website maak je zo simpel mogelijk, maar aan zo'n thematafel kan je veel meer de diepte ingaan."

De werkgroep is nog druk bezig, is her en der al wat nieuwe manieren aan het uittesten en zal eind juli haar advies over 'medezeggenschap nieuwe stijl' aanbieden aan de directie.

UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG

Op veler verzoek en aansluitend bij de mogelijkheden die onze website www.pelita.nl u biedt, geven wij u nu ook in Pelita Nieuws de mogelijkheid een oproep te plaatsen. Hieraan zijn voor u geen kosten verbonden. Wanneer u mensen uit het oog hebt verloren kunt u via deze rubriek een poging doen hernieuwd contact met hen te leggen. Natuurlijk kunt u ook informatie die betrekking heeft op Nederlands-Indië tijdens oorlog en Bersiap of daarvoor in deze rubriek trachten te achterhalen. U kunt uw vragen schriftelijk richten aan de redactie dan wel mailen naar info@pelita.nl. Overigens behoudt de redactie zich het recht voor om oproepen zonder opgaaf van redenen te weigeren.

OPROEP / Ik ben de zoon van Johannes Bernardus Jansens, die geboren werd op 25 maart 1935 in Batavia. Mijn vader is in de Japanse bezettingstijd in kamp Tjideng in Batavia geïnterneerd geweest. Hij heeft over zijn kampervaringen nooit kunnen en willen vertellen. Ik zit met veel vragen over mijn vader's oorlogsverleden.

Wie kan bevestigen, dat mijn vader in Tjideng (en mogelijke andere kampen?) heeft gezeten in 1942-45, met wie hij leefde in het kamp en wie herinnert zich hem nog uit die tijd? Ik zie uit naar iedere reactie: martin.jansens@hotmail.com

OPROEP / Wie weet meer van deze penning en kan mij daarover vertellen: FIER EN ONGEBROKEN is de tekst op de ene kant en aan de andere zijde HULDE AAN DE NEDERLANDSE VROUWEN IN DE JAPANSE CONCENTRATIEKAMPEN. Deze penning heb ik gevonden in de nalatenschap van mijn moeder. Helaas wilde zij, zoals zoveel lotgenoten, nooit over de kampjaren praten. Dat was in ons gezin taboe! Het enige dat ik over deze penning weet, is dat die in 1947 is uitgereikt in Apeldoorn aan overlevenden van de vrouwenkampen. Stanny Schippers, mijn moeder, mijn broer Eddy en ik, Marjolijn, zijn in eerste instantie begin 1942 geïnterneerd door het Gouvernement in Brastagi op Noord-Sumatra. In april 1942 kwamen we onder "het Japanse juk". Na de capitulatie van Duitsland kwamen we via 4 andere kampen uiteindelijk in het vernietigingskamp Aek Paminke III. Een kamp gebouwd door mannen uit het kamp Sirengo Rengo waar op 10 jarige leeftijd medio 1943 mijn

broer naar toe getransporteerd werd. Ik hoop, dat u mij antwoord kunt geven op de volgende vragen: Door wie/welke instantie werd deze penning uitgereikt? Door wie werd deze penning ontworpen en waar is hij gemaakt? Gezien het feit, dat mijn zoon en mijn oudste kleindochter heel veel waarde hechten aan deze penning, zou ik heel graag er nog één bij willen hebben. Hebt u er nog één of weet u iemand die er nog één heeft en zou willen afstaan? Natuurlijk heb ik daar ècht iets voor over! Met elke reactie ben ik al heel erg blij. Marjolijn 't Hart- Schippers, tel. 06-22 68 71 84

OPROEP / Mijn naam is Robertha getrouwd met Samidjono, meisjesnaam Olt. Ik ben naarstig op zoek naar leden van de tweede generatie van wie de vader als krijgsgevangene in een Jappenkamp heeft gezeten. Ikzelf ben in Bangkok geboren en woon vanaf mijn 6e levensjaar in Nederland. Mijn moeder is Thais en mijn vader Indisch, hij is geboren in Djokja 3 februari 1905. Graag zou ik van jullie willen weten hoe jullie je jeugd hebben ervaren. Mijn vader keerde getraumatiseerd terug. Ik mag wel stellen dat mijn jeugd zeer onstuimig is geweest. Er werd geweld gebruikt, geslagen, geschreeuwd, gevloekt etc.etc. Alhoewel ik denk dat mijn broers en zussen er wellicht anders over denken, heb ik het zelf als zéér traumatisch ervaren. Ik heb zelf 4 kinderen 3 zoons en 1 dochter aan wie ik slechts sporadisch heb verteld wat er zich in mijn jeugd heeft afgespeeld. Ik wilde ze er niet mee belasten. Mijn schoonmoeder van wie mijn man het oudste kind is, heeft haar Indonesische man op vrij jonge leeftijd

moeten verliezen. Echter de deur stond er voor iedereen open. Men kon er blijven eten, slapen, alles in overvloed, hoewel zij toch van de bijstand moest leven. Ik laat het hier maar even bij, het wordt mij allemaal teveel en tranen biggelen weer over mijn wangen. Als u wilt, kunt u reageren via mijn e-mailadres tantero@hotmail.com. Ik zal dan trachten uw bericht te beantwoorden. Alvast hartelijk dank hiervoor.

OPROEP / Ik, Freek Rombach, geboren 31 december 1936 in Batavia, zoek contact met leeftijdgenoten uit Nederlands Indië, die in (Noord) Friesland wonen en die een vergelijkbaar verleden in Indië als ikzelf hebben. Mijn vader, J.J. Rombach, werkte voor het Gouvernement met als standplaats Batavia, ik ben met mijn moeder W. van Breda Kolff in Batavia geïnterneerd geweest (o.a. Tjideng), we gingen in 1945 naar Australië en zijn in 1947 naar Nederland gerepatriëerd. Ik zoek ontmoeting en aanspraak. Zeker niet alleen over de oorlogsellende maar ook over de mooie herinneringen aan Indië. Ik woon in Ginnum bij Holwerd in Friesland, mijn tel. is 0519-339296.

BRONBEEK IN BEELD

TOPSTUKKEN HET LOO IN BRONBEEK

In Museum Bronbeek aan de Velperweg in Arnhem zijn tot juli 2021 ruim 100 objecten te zien uit de collectie van het Museum van de Kanselarij, waaronder diverse topstukken.

De presentatie bevat unieke objecten, uiteenlopend van een gouden penning naar aanleiding van het Ontzet van Leiden en een set van 26 miniatuur-onderscheidingen van de laatste groothertog van Toscane tot de onderscheidingen van de concierge van Huis ten Bosch. Daarnaast worden geestelijke en adellijke ridderorden, orden van militaire verdienste en buitenlandse en Nederlandse onderscheidingen geëxposeerd. De presentatie is onderdeel van *Paleis Het Loo on Tour*, een initiatief van het museum om tijdens de vernieu-

wing en verbouwing delen van de collectie op verschillende plaatsen in Nederland aan een nationaal en internationaal publiek te tonen. De verzameling van de Stichting tot Instandhouding van het Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden is als bruikleen ondergebracht bij Paleis Het

Loo. Museum Bronbeek wijdt aansluitend een aparte vitrine aan Koning Willem III, de stichter van het 'Koloniaal Militair Invalidenhuis Bronbeek'.

De presentatie is te zien tot medio 2021. Meer info: paleisheetloo.nl/on-tour, bronbeek.nl en kanselarijmuseum.nl

AMERSFOORT

datum : 30 september, 28 oktober
tijd : 12.45 - 15.00 uur
(zaal open 12.30 uur)
plaats : De Gasteling/
Brasserie Sofie
Wervershoofstraat 155
maaltijd : € 11,00
(reserveren gewenst)
aanmelden bij : Sharon Sourbag,
tel. 06-20599297

AMSTELVEEN

datum : 14 september
tijd : 13.00 - 16.00 uur
plaats : De Meent, Orion 3-5
maaltijd : € 11,00
(reserveren verplicht)
aanmelden bij : Ab Alexandre,
tel. 06-44531229

APELDOORN

datum : tot nader order afgelast

BUSSUM

datum : 9 september
tijd : 14.30 - 17.00 uur
plaats : Woonzorgcentrum Patria
Ceintuurbaan 281
maaltijd : € 12,50
aanmelden bij : George Nahumury,
tel. 06-28361213

DEN HAAG

datum : 26 juli, 27 september,
25 oktober
tijd : 12.30 - 14.30 uur
(zaal open 12.00 uur)
plaats : Christus Triumfatorkerk
Juliana van Stolberglaan 154
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : Bert Knorr,
tel. 06-83441618

DEN HELDER

datum : 29 augustus
tijd : 13.00 - 15.00 uur
(inloop 12.30)
plaats : De Draaikolk
Dollardlaan 202
maaltijd : € 10,00
aanmelden bij : Bianca Emmel,
tel. 06-86283491

NIEUW!!

LEEWARDEN

datum : 1 oktober, 30 september tot
7 oktober Indische Week
met activiteiten
tijd : 10.00 - 15.00 uur
plaats : MFC Westenkwartier
Verdstraat 1
maaltijd : € 9,50
aanmelden bij : Ria von Ende-Veldhoen,
tel. 06-22462476

NIJMEGEN

datum : 6 juli eettafel (OBG),
6 augustus lezing (OBG),
12 september eettafel
(Wijkcentrum Hatert)
tijd : 13.00 - 15.00 uur
(zaal open 12.30 uur)
plaats : Oud Burgeren Gasthuis
Prof. Cornelissenstraat 2
maaltijd : € 10,00
aanmelden bij : steunpuntnijmegen@pelita.nl
tel. 06-13523093

WAGENINGEN

datum : 25 september, 30 oktober
tijd : 14.00 - 16.00 uur
(zaal open 13.30 uur)
plaats : Rumah Kita
Plein 15 Augustus 1
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : Peter en Linda Logman,
tel. 06-26850932

ZAANDAM

datum : 19 augustus,
30 september, 28 oktober
tijd : 12.30 - 16.00 uur
plaats : De Vertoeving'
Westzijde 82
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : Ine Andrea,
tel. 075-6841313

**TIJDELIJK
ANDERE
LOKATIE!**

SELAMAT DATANG BIJ DE PELITA MASOEK SADJA®S

AMERSFOORT

datum : 8 september (Night Shift)
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 (zaal open 13.00 uur)
 plaats : Buurthuis 'Het Klokhuis'
 Weberstraat 2
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : mw. Jacqueline Kriele,
 tel. 06-36130655

AMSTELVEEN

datum : 12 oktober
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : De Meent, Orion 3-5
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. R. Wattimury
 tel. 06-51612350
 dhr. M. Matitahatiwen
 tel. 06-53559000

ARNHEM

datum : 30 september, 28 oktober
 tijd : 12.30 – 17.00 uur
 (zaal open 12.00 uur)
 plaats : Griethse Poort,
 Oude Doesburgseweg 24
 Zevenaar (30 september)
 Kumpulan Bronbeek
 Velperweg 147
 (28 oktober)
 toegangsprijs : € 4,00 (bewoners
 Bronbeek gratis)
 contactpersoon : mw. Tonnie Nijman,
 tel. 0316-330162

ASSEN

datum : 29 september
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 (zaal open 13.00 uur)
 plaats : Wijkcentrum De Componist
 Paganinilaan 15
 toegangsprijs : € 5,00 (incl. koffie/thee)
 contactpersoon : dhr. Ed van Calck,
 tel. 06-23884706

BUSSUM

datum : 14 oktober
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : Woonzorgcentrum Patria
 Ceintuurbaan 281
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : dhr. George Nahumury,
 tel. 06-28361213

DEN HAAG

datum : 12 september, 10 oktober
 tijd : 13.30 – 15.30 uur
 plaats : 'Het Klokhuis'
 Celebesstraat 4
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : mw. Anneke Ruff,
 via Stichting Pelita,
 tel. 088-3305111

DEN HELDER

datum : 25 september, 30 oktober
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : 'De Draaikolk'
 Dollardlaan 202
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : mw. Monique Coers,
 tel. 06-12033090

EINDHOVEN

datum : 10 augustus, 12 oktober
 tijd : 13.00 – 17.00 uur
 plaats : Dr. Ir. Philipshuis
 Fakkellaan 1
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : mw. Sylvia Huisman,
 tel. 06-13517056 of via
 steunpunt Eindhoven
 tel. 040-2463816

HELMOND

datum : 6 juli, 28 september
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 (zaal open 13.00 uur)
 plaats : kantine VEKA
 Sportcentrum,
 Deltaweg 201
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : dhr. Kees Schepel,
 tel. 06-13521570

LEEUWARDEN

datum : 8 september
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 plaats : MFC Westenkwartier
 Verdijkstraat 1
 toegangsprijs : € 4,00
 (leden van Pelita € 3,00)
 contactpersoon : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
 tel. 06-22462476

MAASTRICHT

datum : 13 juli, 14 september
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Buurtcentrum 't Atrium
 Aureliushof 160
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Kees Schepel,
 tel. 06-13521570

RIJSWIJK

datum : 18 september, 16 oktober
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Stervoorde
 Dr. H.J. van Mooklaan 1
 Rijswijk
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : dhr. Eric Gerritsen,
 tel. 06-20035692

SITTARD

datum : 31 augustus, 27 oktober
 30 september Matinee
 (12.00 – 19.00 uur)
 tijd : 11.00 – 15.00 uur
 plaats : Buurtcentrum
 Limbrichterveld
 Eisenhowerstraat 724
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : dhr. Jim Rosbak,
 tel. 046-4510084

ZWOLLE

datum : 15 september, 20 oktober
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Holtenbroek
 Bachlaan 20
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Arnold Niesen,
 tel. 06-20015449

BREDA

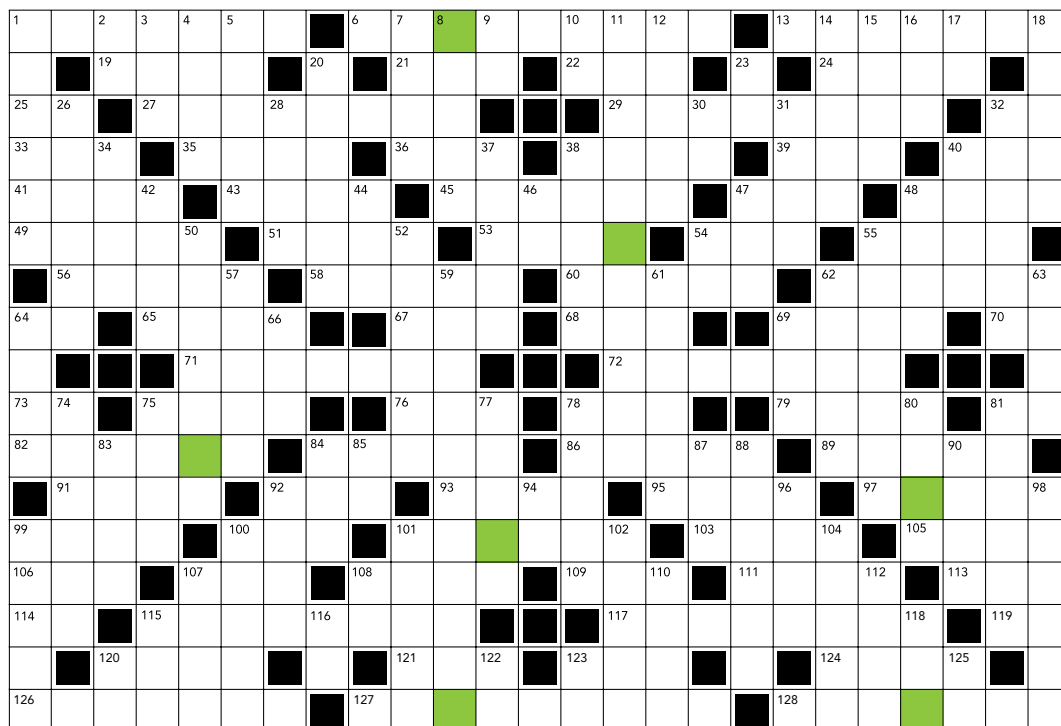
datum : 22 juli (Matinee),
 2 september, 7 oktober
 plaats : Zaal Vianden
 (22 juli, 2 september)
 Viandenlaan 3
 12.00 – 17.00 uur
 Huize Raffy (7 oktober)
 Bernard de Wildestraat 400
 14.00 – 17.00 uur
 toegangsprijs : leden € 3,00,
 niet-leden € 4,00 (Raffy),
 € 5,00 (Vianden)
 contactpersoon : dhr. Ton Hendriks,
 tel. 06-40420330

DEN BOSCH

datum : 6 juli, 7 september,
 5 oktober
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : De Grevelingen
 Grevelingen 66
 toegangsprijs : leden € 2,50
 niet-leden € 5,00
 contactpersoon : mw. T. Elfring,
 tel. 073-6416266

- Voor meer informatie:
 Stichting Pelita, tel. 088 - 3305111
- Voor details omtrent programmering
 zie website www.pelita.nl

PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL (56)

HORIZONTAAL / 1. Soort verlofdag; 6. Rangtelwoord; 13. Musicus; 19. Drank; 21. Italiaanse omroep; 22. Bladgroente; 24. Worm; 25. Briefaanhef; 27. Danszaal; 29. Wederkerend vnv.; 32. Vanaf; 33. Jong dier; 35. Roem; 36. Medisch opvoedkundig bureau; 38. Prooi; 39. Strohalm; 40. Pulverig; 41. Vuur; 43. Vlek; 45. Muziekstuk; 47. Huisdier; 48. Drinkbeker; 49. Kaartspel; 51. Bloedvat; 53. Vreemde; 54. Aanbieding; 55. Boordsel; 56. Lengtemaat; 58. Eens; 60. Deel van bruidsjurk; 62. Dansavond; 64. Drietenige luiaard; 65. Soort agave; 67. Springstof; 68. Ten behoeve van; 69. Oord; 70. Lage druk; 71. Barmhartig; 72. Fatsoenlijk; 73. Hoofdcommissaris; 75. Schors; 76. Landtong; 78. Kippenloop; 79. Voorgebergte; 81. Laatstleden; 82. Gave; 84. Geroosterd brood; 86. Pot; 89. Erewacht; 91. Kneedbaar mengsel; 92. Draaghout; 93. Koffiedik; 95. Kijkers; 97. Driekroon; 99. Bluts; 100. Vaas; 101. Klein vat; 103. Kleur; 105. Schrap; 106. Soort; 107. Zat; 108. Vuursprank; 109. Gravure; 111. In verre toekomst; 113. Zijden stof; 114. Uitroep van pijn; 115. Adellijke titel; 117. Steekspel; 119. Dwarsmast; 120. Huisdier; 121. Bijbelse figuur; 123. Troef negen; 124. Windrichting; 126. Toneelspelen; 127. Buideldier; 128. Weersgesteldheid.

VERTICAAL / 1. Figuurdans; 2. Waterstand; 3. Halskraag; 4. Gang van een paard; 5. Kaartenboek; 7. Om het genoemde; 8. Griekse wijn; 9. Ter inzage; 10. Gedeputeerde Staten; 11. Lichaamsdeel; 12. Scheepstouw; 14. Voegwoord; 15. Drank; 16. Grondsoort; 17. Technische titel; 18. Vaartuig; 20. Met het genoemde; 23. Bevel; 26. Soort worst; 28. Schaapkaemel; 30. Karaat; 31. Voeg; 32. Vulmateriaal; 34. Bericht; 37. Lichaamsdeel; 38. Scheur; 40. Waterplas; 42. Rekening; 44. Voorzetsel; 46. Achter; 47. Hoofd; 48. Hefwerktuig; 50. Soort paardenloop; 52. Deel van oog; 54. Dierengeluid; 55. Overmaat; 57. Oxydatie; 59. Met grote aandacht; 61. Op dezelfde wijze; 62. Klappen; 63. Nobel; 64. Getal; 66. Takje; 69. Kostuum; 74. Geschenk; 75. Riviertje; 77. Gespannen; 78. Korte tocht; 80. Steek; 81. Onderwijzer; 83. Davies; 84. Zuigspen; 85. Operatiekamer; 87. Ik; 88. Schaartste; 90. Werppijl; 92. Smeris; 94. Universiteit Twente; 96. Gasvormig element; 98. Wegafdekking; 99. Treurspel; 100. Met alle geweld; 101. Ziedaar; 102. Wondvocht; 104. Afvoer; 107. Roofdier; 108. Vicaris-Generaal; 110. Alleenspel; 112. Sier; 115. Vragend vnv.; 116. Ondernemingsraad; 118. In samenwerking met; 120. Platina; 122. Duitse N.V.; 123. Neon; 125. Ter attentie.

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL APRIL

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Prijspuzzel is **Nakhoda, schipper** het beroep uit de scheepvaart in het Indonesisch, dat werd bedoeld. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: **R. Hoejenbos** uit Nieuwegein, **J.H. Vergouw** uit Zeewolde en **mevrouw M. Visser-van Alebeek** uit Ridderkerk. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

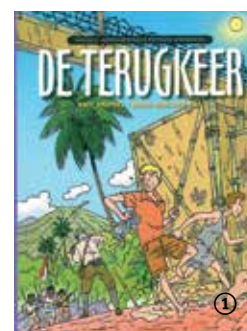
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer een artistiek beroep in het Indonesisch.

U kunt de oplossing tot 1 september 2018 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen.

Maak kans op de volgende prijzen:

- ① **De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- ② **The late late Lien show**, box met 4 DVD's waarop alle 12 shows van Tante Lien.
- ③ **Anneke Grönloh, Als de dag van gister** box met 3 DVD's en 1 CD met alle hits.

De balai kota van Cirebon Stadhuis, geheel in art-deco stijl opgetrokken in 1927. Bovenaan het stadswapen, op de hoeken garnalen, waar de rijkdom van de stad van afkomstig is. Ontworpen door directeur Openbare Werken, J.J. Jiskoot. (Gouache op board 70x50 cm. 2000)
Cary Venselaar